

Вербалізація концептів та антиконцептів у публічних промовах (на матеріалі виступу Гордона Брауна)

В. В. Ликіна

Київський національний лінгвістичний університет
Corresponding author. E-mail: vira.lykina@knlu.edu.ua

Paper received 25.11.20; Accepted for publication 12.12.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-242VIII42-04>

Анотація. На матеріалі промови колишнього прем'єр-міністра Великобританії Гордона Брауна, виголошеної на конференції Лейбористської партії Великобританії 23 вересня 2008 року, стаття розкриває особливості вербалізації аспектів концепту ДЕМОКРАТІЯ та його антиконцепту з залученням теорії силової динаміки, яка враховує протидію Агоніста як фокальної сили й протиставленого йому Антагоніста. Встановлено, що в ракурсі вербалізації концепту ДЕМОКРАТІЯ уряд, позначений у промові іменником *government*, зображений як Агоніст із тенденцією до руху, а народ, іменованій іменником *people* співвідноситься з Антагоністом із тенденцією до спокою. Аналіз виступу доводить, що протиставлення Агоніста, з яким співвідноситься концепт, і Антагоніста, з яким корелює антиконцепт, відбувається на двох рівнях: на базовому, що відображено в протиставленні уряду й народу, і на узагальненому, коли концепт нації, що об'єднує уряд з народом, контрастує з викликами сьогодення як антиконцептом.

Ключові слова: *концепт, антиконцепт, теорія силової динаміки, Агоніст, Антагоніст.*

Політичний дискурс – це явище, з яким ми стикаємося кожного дня, адже боротьба за владу є основною темою та рушійним мотивом цієї сфери спілкування. Оскільки ця боротьба реалізується за допомогою мови, а мова є проміжною ланкою між зовнішнім світом і людиною, то залучення лінгвістичних досліджень задля аналізу політичного дискурсу стає неминучим. До класичних робіт цієї проблематики належать праці А.М. Баранова [1], Р. Барта [2], Т.А. ван Дейка [4], Г.Г. Почепцова [11], Ю. Хабермаса [13], Т.В. Юдіної [15], Н.В. Яцишин [16]. У вказаних роботах дослідження політичного дискурсу зосереджене на переконуванні й спонуканні аудиторії до дій при трактуванні мовленнєвого впливу як такого, який потенційно означає владу чи прагнення до неї.

Політичному дискурсу характерний набір специфічних ключових концептів [14], які вважаються однією з основних категорій когнітивної лінгвістики [13], адже в концепті відображається зв'язок мови й мислення. Провідне місце серед них посідає концепт ДЕМОКРАТІЯ, оскільки саме ідеологія демократичного устрою як форма організації політичної ідеї та політичного життя суспільства є обов'язковим атрибутом будь-якої правової держави [15].

Разом з тим у лінгвістичній літературі з'явився термін *антиконцепт*, що зумовлено тенденцією сучасного мовознавства розглядати найбільш важливі світоглядні сутності у взаємодії із їх опозиційними категоріями [7, с. 208]. У нашому дослідженні ми будемо використовувати робоче поняття АНТИКОНЦЕПТ, запропоноване Ю.С. Степановим [12] та поглиблене О.С. Маріною на матеріалі парадоксальності сучасної англійської поезії [7, 8, 9].

Антиконцепт потрактовується як форма незгоди з поняттям, як форма протесту [12, с. 20–21], з одного боку, або як вияв інакомислення задля перетворення знака на більш прозорий шляхом його негації [3], з іншого. У нашому дослідженні антиконцептом постає складник концепту ДЕМОКРАТІЯ на позначення народу, який у промові Гордона Брауна вказує на Антагоніста.

Мета цієї розвідки полягає у встановленні способів

вербалізації у промові Гордона Брауна складників концепту ДЕМОКРАТІЯ – уряду та народу – та їх співвіднесення з концептом та антиконцептом.

Об'єктом дослідження постає взаємодія способів вербалізації складників концепту ДЕМОКРАТІЯ, представлених урядом і народом, а **предметом** – особливості їх сило-динамічної репрезентації у промові Гордона Брауна, виголошеній на конференції Лейбористської партії Великобританії 23 вересня 2008 року.

У дослідженні застосована методика лінгвориторичного аналізу, що складається з наступних етапів: реконструкція замислу мовця; втілення планованих ефектів у композиції тексту; аналіз вибору номінативних одиниць для проголошення ідеї; виявлення взаємозалежності обраних мовних засобів з умовами репрезентації промови з опертям на теорію силової динаміки [10].

Спершу, ми виокремлюємо окремі блоки промови Гордона Брауна, а саме: 1) вступна частина; 2) звернення до членів Лейбористської партії; 3) вибудовування образу сильного уряду; 4) єднання уряду з народом.

Мета вступної частини промови, призначеної для широкої аудиторії, полягала у формуванні у схвальному ставленні до уряду і його керівника, який на той час став об'єктом аргументованої критики, як це свідчить його промова: *And so here I am - working for this incredible country, while trying as far as possible to give my children an ordinary childhood. Some people have been asking why I haven't served my children up for spreads in the papers. And my answer is simple. My children aren't props; they're people...And where I've made mistakes I'll put my hand up and try to put them right. So what happened with 10p stung me because it really hurt that suddenly people felt I wasn't on the side of people on middle and modest incomes - because on the side of hard-working families is the only place I've ever wanted to be. And from now on it's the only place I ever will be.* У наведеному уривку Гордон Браун зображає себе як Агоніста з тенденцією до руху, на що вказує ряд дієслів, які передають активну позицію прем'єр-міністра: *work (працювати), try (намагатися), put*

hand up (піднімати руку).

У частині промови, зверненій до членів Лейбористської партії, чинний уряд, який очолює сам Гордон Браун, позначуваний займенником *I*, постає в ролі Агоніста, чиє прагнення до спокою переборюється викликами нового часу, позначеними іменником *change*, які спонукають уряд зайняти активну позицію, тобто змінити стан спокою на тенденцію до руху: *And because this is a time of greater than ever change around us, it must be a time of higher ambition from us*. У наведеному висловленні Агоніст з тенденцією до руху, позначений іменником *change*, представляє зміни, а Антагоніст з тенденцією до спокою позначений повторенням займенника *us*, що позначає Лейбористську партію.

На цьому тлі дії, які має виконати Агоніст, позначений займенниками *I, we*, котрі вказують на Гордона Брауна й очолювану ним Лейбористську партію, демонструють його тенденцію до руху стосовно Антагоніста, позначеного словосполученням *for these new times (для цих нових часів: And because the world of 2008 is now so different from the world of 1997 I want to talk about the new settlement we must build for these new times*". У відповідь на виклики нового часу уряд має створити новий устрій, що і вказує на тенденцію до руху Агоніста.

У наступному висловленні іменник *people* іменує Агоніста з тенденцією до спокою, на що вказують дієслова *insure* і *empower* у сполученні з іменником *mission*, що іменує Антагоніста з тенденцією до руху, оскільки нові часи вказують на місію цього часу: *"And insuring people against the new risks and empowering people with new opportunities is the mission of the hour"*.

У наступному висловленні Брауна, уряд-Агоніст позначений іменником *government* та займенником *it*, оскільки цей уряд співвідноситься з Гордоном Брауном, названим раніше, а його тенденція до руху передається дієсловом *enable* «надавати можливість», вказуючи на силу уряду: *"Let us be clear the modern role of government is not to provide everything, but it must be to enable everyone"*. Очевидно, що Антагоніст позначений іменником *people* залежить від дій Агоніста, представлено урядом і прем'єр-міністром, які діють усупереч іншому Агоністові, представленому змінами. Тому Гордон Браун проголошує, що його метою є не стільки виконання певних дій стосовно народу, скільки спонукання чи скоріше – створення умов для того, щоб люди самі виконали ці дії, на що вказують одиниці *empower, enable*.

У частині промови про вибудовування образу сильного уряду, прем'єр-міністр вибудовує позитивний образ керівництва країни, позначеного іменниками *party* і *government*, зображаючи його як Агоніста із тенденцією до руху дієсловами *propose* «пропонувати», *deliver* «доставляти», *stabilize* «стабілізувати», *rebuild* «перебудувати», що одночасно підкреслюють тенденцію Агоніста, представленого населенням й світом, позначених займенником *everyone*, до спокою: *And so it falls to this party and to this government, with its commitment both to fairness and to business, to propose and deliver what after recent events everyone should now be willing to accept - that we do all it takes to stabilise the still turbulent financial markets and then in*

the months ahead we rebuild the world financial system around clear principles.

У наступному висловленні інклюзивний займенник *we* позначає прем'єр-міністра та уряд як Агоніста із тенденцією до руху, а іменник *London* вказує на Антагоніста з тенденцією до спокою через опозицію між конструкцією *make changes* «впроваджувати зміни» і дієсловом *retain* «зберігати»: *"And if we make these changes I believe London will retain its rightful place as the financial centre of the world"*.

У частині промови, зверненої до уряду та народу, йдеться про те, що новий порядок, який, як це передбачається, буде забезпечений урядом, якраз і дозволить усунути шкідливого Антагоніста, позначеного словосполученнями *the dictatorship of oil* «диктатура нафтової промисловості» і *catastrophic climate change* «катастрофічні кліматичні зміни», котрий на момент проголошення промови виводить уряд зі стану спокою. У наведеному нижче уривку іменник *settlement* «уступію» вказує на Агоніста із тенденцією до руху та протиставляється Антагоністу із тенденцією до руху, позначеному словосполученнями *the dictatorship of oil* «диктатура нафтової промисловості» і *catastrophic climate change* «катастрофічні кліматичні зміни»: *So the new settlement also requires another great and historic endeavour to end the dictatorship of oil and to avert catastrophic climate change, a transformation in our use of energy*. Словосполучення *transformation in our use of energy* в кінці наведеного висловлення узагальнює взаємодію Агоніста з Антагоністом, тобто уряду з народом. Проте вже в наступному висловленні прем'єр-міністр, зображений як Агоніст, що знає, як побороти важкі часи, на що вказує конструкція ролі якого виступає сам Гордон Браун, зможе побороти Антагоніста, позначеного конструкцією *to face them down: And I know that the way to deal with tough times is to face them down*.

Гордон Браун щедро додає лексику з позитивними конотаціями, зображаючи лейбористський уряд як Агоніста із тенденцією до руху: прикметник *progressive* «прогресивний», дієслово *cope with* «справлятися» та конструкція *make the most* «брати найбільше» вказують на активну позицію уряду, який впливає на Антагоніста, позначеного іменником *people*. Водночас антиконцепт названий словосполученням *challenge of these new times* «проблема нового часу»: *The challenge of these new times demands a truly progressive government to help people cope with the new risks and make the most of the new opportunities*. У наведеному висловленні застосована більярдна модель, запропонована Л. Ленекером [10], яка демонструє як зміни діють на уряд, а уряд в свою чергу впливає на людей: Агоніст з тенденцією до руху, позначений групою підмета *challenge of these new times*, діє на Антагоніста, названого іменником *government*, який дієсловом *help* перетворюється в Агоніста з тенденцією до руху, що діє на Антагоніста з потенційною тенденцією до руху, позначеного іменником *people* у сполученні з дієсловом *cope*.

У завершальній частині комунікативного блоку, зверненого до уряду та співгромадян, риторичний пафос досягає свого апофеозу, і ми відносимо ці риторичні зусилля до намагання автора вибудувати

позитивний образ уряду як Агоніста із тенденцією до руху й прагненням до справедливості: *And why do we always strive for fairness? Not because it makes good soundbites. Not because it gives good photo opportunities. Not because it makes for good P.R. No. We do it because fairness is in our DNA. It's who we are - and what we're for. It's why Labour exists. It's our first instinct, the soul of our party*". Займенник *we* вказує на Агоніста із тенденцією до руху, позначеною дієсловами *strive for «прагнути», do «робити»*.

Гордон Браун підкреслює у наступному висловлюванні, що дієвість уряду збільшується і його активна позиція укріплюється: уряд-Агоніст позначений займенником *we*, а його тенденція до руху зображена конструкціями *get tougher, stand up, fight hard* та протиставляється обставині-антагоністу, позначеній сполученням іменника *things* з групою присудка *get tough*: *"It's why when things get tough, we get tougher. We stand up, we fight hard - for fairness. We don't give in, and we never will"*.

У наступному висловлюванні вбачаємо поєднання сил двох Агоністів, представлених урядом і народом, позначених інклюзивним займенником *we*: *"This is our country, Britain. We are building it together, together we are making it greater; Together we are building the fair society in this place and in this generation"*. Обидва Агоніста характеризуються тенденцією до руху, яка позначена дієсловом *build «будувати»* та конструкцією *make better «робити краще»*. У наведеному уривку рушійною силою постає чесність, позначена іменником *fair*, що декларується як притаманна британському суспільству риса, і це допомагає підкреслити пози-

тивний образ Агоніста, представленого урядом, що саме його активні дії спрямовані на користь збереження чесності.

Дослідження показує, що складники концепту ДЕМОКРАТІЯ, позначені одиницями *government i people*, співвідносяться з Агоністом та Антагоністом. У статті встановлено, що дії уряду-Агоніста, спрямовані на те, щоб активізувати народ, для чого застосована більярдна модель. Крім того, у завершальній частині виступу спостерігаємо єднання уряду й нації як Агоніста й Антагоніста в єдину націю задля переборення викликів часу.

У промові Гордона Брауна уряд лейбористів співвідноситься з Агоністом, а народ постає як Антагоніст: вплив першого на другий призводить в подальшому до об'єднання уряду з народом, що створює супермогутнього Агоніста з тенденцією до руху і спрямованого проти достатньо сильного Антагоніста, представленого викликами сучасності, які уособлюють антиконцепт.

Отже, в ракурсі вербалізації концепту ДЕМОКРАТІЯ уряд, позначений у промові іменником *government*, зображений як Агоніст із тенденцією до руху, а народ, іменованний іменником *people* співвідноситься з Антагоністом із тенденцією до спокою. Аналіз виступу доводить, що протиставлення Агоніста, з яким співвідноситься концепт, і Антагоніста, з яким корелює Антиконцепт, відбувається на двох рівнях: базовому, коли уряд протиставлений народу, і узагальненому, коли нація як концепт, що об'єднує керівництво країни і народ, протиставлена викликам часу як антиконцепту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику / Баранов А.Н. – М.: Высшая школа, 2001. – 256 с
2. Барт Р. Текстовый анализ одной новеллы Эдгара По / Ролан Барт // Избранные работы: Семиотика: Поэтика. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.
3. Воробьёва О. П. Лингвистика сегодня: реинтерпретация эпистемы / О. П. Воробьёва // Вісник Київського Національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. – 2013. – Т. 16, № 2. – С. 41–47.
4. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Дейк Т.А. ван. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
5. Лахманн Р. Дискурсы фантастического / Ренате Лахманн. – М. : Новое литературное обозрение, 2009. – 384 с.
6. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев // Психология мотивации и эмоций : [хрестоматия]. – М. : АСТ : Астрель, 2009. – С. 47–65.
7. Маріна О. С. Методика аналізу парадоксальності в поетичному дискурсі / О. С. Маріна // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. – Волинська : Вид-во СХУ ім. Лесі Українки, 2015. – № 4 (305). – С. 207–212.
8. Маріна О. С. Парадоксализация современного англоязычного поэтического дискурса / О. С. Маріна // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія : [зб. наук. пр.]. – Чернівці : Вид. дім "РОДОВІД", 2015. – Вип. 740–741. – С. 123–126.
9. Маріна О. С. Парадоксальна образність і неможливі світи в сучасному англоязычному поетичному дискурсі / О. С. Маріна // Наукові записки Національного університету Острозької академії. Серія : Філологічна : [зб. наук. пр.]. – Острог : Нац. ун-т "Острозька академія", 2015. – Вип. 56. – С. 182–184.
10. Потапенко С. І. Когнітивна риторика ефекту: в пошуках методу (на матеріалі інавгураційних звернень американських президентів Дж. Кеннеді і Дж. Буша) / С. І. Потапенко // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. : Філологія. – 2012. – Т. 15, № 2. – С. 131-140.
11. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации / Почепцов Г.Г. – К.: "Ваклер", 2001. – 656 с.
12. Степанов Ю. С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации / Юрий Сергеевич Степанов. – М. : Языки славянских культур, 2007. – 248 с.
13. Хабермас Юрген. Моральное сознание и коммуникативное действие / Юрген Хабермас. – Т. 29. – 2-е изд., стер. – М.: Наука, 2006. – 377 с.
14. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : автореф. дис. ... д-ра филол. наук [Электронный ресурс]. – Волгоград, 2000. URL: www.lib.ua-ru.net/diss/cont/94853.html.
15. Юдина Т.В. Дискурсивное пространство политической речи / Т.В. Юдина // Актуальные проблемы теории коммуникации. – СПб., 2004. – С. 172– 185.
16. Яцишин Н.В. Идеологичні стереотипи в англоязычному медійному дискурсі: досвід концептуального аналізу / Н.В. Яцишин // Проблеми семантики слова, речення та тексту. Збірник наукових статей. – Випуск 7. / Відп. Ред. Н.М. Корбозерова. – 2001. – С. 320-325.
17. Gordon Brown's speech in full. – Ел. Ресурс. Режим доступу: <https://www.theguardian.com/politics/2008/sep/23/gordonbrown.labour1>

REFERENCES

1. Baranov A.N. Introduction to applied linguistics / Baranov A.N. - M.: Vysshaya shkola, 2001. - 256 p.
2. Bart R. Text analysis of a short story by Edgar Poe / Roland Bart // Selected works: Semiotics: Poetics. - M.: Progress, 1989. - 616 p.
3. Vorobyova O.P. Linguistics today: reinterpretation of the episteme / O.P. Vorobyova // Bulletin of the Kyiv National Linguistic University. Series: Philology. - 2013. - V. 16, No 2. - Pp. 41-47.
4. Deyk T.A., van. Language. Cognition. Communication / Dyke T.A., van. - M.: Progress, 1989. - 312 p.
5. Lachmann R. Discourses of the fantastic / Renate Lachmann. - M.: New literary review, 2009. - 384 p.
6. Leontiev A.N. Needs, motives and emotions / A.N. Leontiev // Psychology of motivation and emotions: [textbook]. - M.: AST: Astrel, 2009. - Pp. 47-65.
7. Marina O.S. Methods of analysis of paradoxicality in poetic discourse / O.S. Marina // Scientific Bulletin of the East European National University named after Lesya Ukrainka. Philological sciences. Linguistics. - Volyn: Published by SNU. Lesya Ukrainka, 2015. - No 4 (305). - Pp. 207-212.
8. Marina O.S. Paradoxification of modern English poetic discourse / O.S. Marina // Scientific Bulletin of Chernivtsi University. German philology: [collection of scientific works]. - Chernivtsi: Ed. RODOVID House, 2015. - Release 740-741. - Pp. 123-126.
9. Marina O.S. Paradoxical imagery and impossible worlds in modern English poetic discourse / O.S. Marina // Scientific notes of the National University of Ostroh Academy. Series: Philological: [collection of scientific works]. - Ostroh, Nat. University "Ostroh Academy", 2015. - Release 56. - Pp. 182-184.
10. Potapenko S.I. Cognitive rhetoric of the effect: in search of a method (based on the material of the inaugural addresses of American presidents J. Kennedy and J. Bush) / S.I. Potapenko // Bulletin of the Kyiv National Linguistic University. Ser.: Philology. - 2012. - V. 15, No2. - Pp. 131-140.
11. Pocheptsov G.G. Theory of communication / Pocheptsov G.G. - K.: "Vakler", 2001. - 656 p.
12. Stepanov Yu. S. Concepts. Thin film of civilization / Yuri Sergeevich Stepanov. - Moscow: Languages of Slavic Cultures, 2007. - 248 p.
13. Habermas Jürgen. Moral consciousness and communicative action / Jürgen Habermas. - Vol. 29. - 2nd ed. - M.: Science, 2006. - 377 p.
14. Shejgal E. Y. Semiotics of political discourse: abstract of the dissertation. [E-resource]. - Volgograd, 2000. URL: www.lib.ua-ru.net/diss/cont/94853.html.
15. Yudina T.V. Discursive space of political speech / T.V. Yudina // Actual problems of communication theory. - SPb., 2004. - P. 172-185.
16. Yatsyshyn N.V. Ideological stereotypes in English media discourse: the experience of conceptual analysis / N.V. Yatsyshyn // Problems of word, sentence and text semantics. Collection of scientific articles. - Release 7. / Resp. Ed. N.M. Korbozerova. - 2001. - Pp. 320-325.

Verbalization of concepts and anticoncepts in public speeches (based on the speech by Gordon Brown)

V. V. Lykina

Abstract. Based on the analysis of the speech by former British Prime Minister Gordon Brown delivered at the Labour conference on 23 September 2008, the article reveals the peculiarities of verbalizing aspects of the concept of DEMOCRACY and its anticoncept with the use of the theory of force dynamics, which takes into account the opposition of Agonist and Antagonist. It is established that in the perspective of verbalization of the concept of DEMOCRACY, the government, denoted in the speech by the noun 'government', is depicted as an Agonist with a tendency to movement, and the British nation denoted by the noun 'people' are associated with the Antagonist with a tendency to rest. The analysis of the speech proves that the opposition of the Agonist, with whom the concept is correlated, and the Antagonist, with whom the anticoncept correlates, takes place on two levels: on the basic, which is reflected in the opposition of government and people, and on the general, when the concept of the nation, that unites government with the people, contrasts with the challenges of today as a counter-concept.

Keywords: *concept, anticoncept, theory of force dynamics, Agonist, Antagonist.*